

Андрій О. Золковер¹, Владислав А. Швецов²

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено інституційні механізми стимулювання інноваційного розвитку підприємств у контексті повоєнної трансформації економіки України. Обгрунтовано, що інновації виступають ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємств, модернізації виробничих процесів та формування передумов сталого економічного зростання. Проаналізовано основні підходи до формування інституційного середовища інноваційного розвитку та визначено роль державної політики у стимулюванні інноваційної діяльності підприємств. Особливу увагу приділено дослідженню інструментів державної підтримки інновацій, зокрема податкових стимулів, грантового фінансування, розвитку технологічних парків, інноваційних кластерів та механізмів державно-приватного партнерства. Розкрито значення взаємодії між державою, бізнесом і науковими установами у межах моделі потрібної спіралі, яка сприяє ефективній комерціалізації наукових розробок та формуванню інноваційних екосистем. Визначено основні напрями удосконалення інституційних механізмів стимулювання інноваційного розвитку підприємств в умовах повоєнного відновлення економіки України. Отримані результати можуть бути використані при формуванні державної інноваційної політики, спрямованої на підвищення інноваційної активності підприємств, розвиток інноваційної інфраструктури та інтеграцію України у глобальні інноваційні процеси.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інституційні механізми, підприємства, підприємництво, державне регулювання, інноваційна політика, кластерний розвиток, повоєнна економіка, стимулювання інноваційної діяльності.

Табл. 2. Літ. 8.

DOI: 10.32752/1993-6788-2026-1-299-198-204

¹ <https://orcid.org/0000-0002-8176-1850>

² <https://orcid.org/0009-0001-2424-9893>

Andrii Zolkover, Vladislav Shvetsov

INSTITUTIONAL MECHANISMS FOR STIMULATING INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP IN THE CONDITIONS OF POST-WAR ECONOMIC RECOVERY

The article examines institutional mechanisms for stimulating innovative development of enterprises in the context of the post-war transformation of the Ukrainian economy. It is substantiated that innovations are a key factor in ensuring the competitiveness of enterprises, the modernization of production processes and the formation of prerequisites for sustainable economic growth. The main approaches to the formation of the institutional environment of innovative development are analyzed and the role of state policy in stimulating the innovative activity of enterprises is determined. Particular attention is paid to the study of instruments of state support for innovations, in particular tax incentives, grant funding, the development of technology parks, innovation clusters and mechanisms of public-private partnership. The importance of interaction between the state, business and scientific institutions within the framework of the triple helix model, which contributes

¹ Kyiv National University of Technologies and Design. Ukraine.

² Kyiv National University of Technologies and Design. Ukraine.

to the effective commercialization of scientific developments and the formation of innovative ecosystems, is revealed. The main directions for improving institutional mechanisms for stimulating innovative development of enterprises in the conditions of the post-war recovery of the Ukrainian economy are determined. The results obtained can be used in the formation of state innovation policy aimed at increasing the innovative activity of enterprises, developing innovation infrastructure and integrating Ukraine into global innovation processes.

Keywords: innovative development, institutional mechanisms, enterprises, entrepreneurship, state regulation, innovation policy, cluster development, post-war economy, stimulating innovation activity.

Peer-reviewed, approved and placed: 16.05.2026

Постановка проблеми. В умовах глобальної конкуренції саме інновації стають основним джерелом формування довгострокових конкурентних переваг та підвищення ефективності функціонування економічних систем. Для нашої економіки питання стимулювання інноваційного розвитку підприємств набуває особливої актуальності у контексті повоєнного відновлення економіки. Руїнування виробничої інфраструктури, скорочення інвестиційної активності та структурні дисбаланси економіки створюють додаткові виклики для розвитку інноваційної діяльності. У таких умовах формування ефективних інституційних механізмів стимулювання інноваційної діяльності підприємств стає одним із ключових завдань державної економічної політики. Інституційне середовище визначає умови функціонування інноваційної системи, формує стимули для інвестування в наукові дослідження та сприяє розвитку інноваційного підприємництва. Саме тому дослідження інституційних механізмів стимулювання інноваційного розвитку підприємств є важливим науковим завданням у контексті трансформації економіки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Існує значна кількість досліджень та аналітичного матеріалу, присвячених обраній науковій тематиці [1-8]. Водночас, питання систематизації бар'єрів інноваційного розвитку підприємств у контексті повоєнного відновлення економіки потребує подальшого наукового осмислення. Подальші наукові дослідження полягають в узагальненні інституційних механізмів стимулювання інноваційного розвитку підприємств у контексті повоєнного відновлення економіки та в удосконаленні підходу до їх систематизації за фінансовими, інфраструктурними та організаційними складовими.

Метою статті є дослідження інституційних механізмів стимулювання інноваційного розвитку підприємств та визначення основних напрямів удосконалення державної інноваційної політики в умовах повоєнного відновлення економіки України.

Основні результати дослідження. Розвиток підприємництва значною мірою залежить від ефективності функціонування інституційного середовища, яке формує правила взаємодії між суб'єктами інноваційної діяльності. Інституційні механізми стимулювання інновацій включають систему державних інструментів підтримки інноваційної діяльності, розвиток інноваційної інфраструктури, формування сприятливого нормативно-правового середовища та стимулювання інвестиційної активності

підприємств. У сучасній економічній теорії інституційні механізми інноваційного розвитку розглядаються як сукупність формальних і неформальних інститутів, які визначають умови створення, поширення та комерціалізації інновацій. Ефективність функціонування таких механізмів значною мірою залежить від рівня розвитку національної інноваційної системи та взаємодії між основними суб'єктами інноваційної діяльності: державою, бізнесом та науковими установами. Інструменти державного стимулювання інноваційного розвитку підприємництва відображено в таблиці 1.

Таблиця 1. Інструменти державного стимулювання інноваційного розвитку підприємництва, сформовано автором на основі [1; 3; 6]

Інструмент державної політики	Сутність інструменту	Очікуваний ефект для підприємств
Податкові стимули	податкові пільги для підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність	зростання інвестицій у НДДКР
Державні гранти	фінансування наукових досліджень і розробок	розвиток нових технологій
Технологічні парки	створення інноваційної інфраструктури	комерціалізація наукових розробок
Інноваційні кластери	інтеграція науки, бізнесу та держави	прискорення технологічного розвитку
Венчурне фінансування	підтримка стартапів та інноваційних проєктів	розвиток високотехнологічного підприємництва
Державно-приватне партнерство	спільне фінансування інноваційних проєктів	зниження інноваційних ризиків

Важливим елементом формування ефективної системи стимулювання інноваційного розвитку підприємництва є державна інноваційна політика. Саме державні інститути визначають стратегічні пріоритети технологічного розвитку, формують нормативно-правове середовище інноваційної діяльності та забезпечують фінансову підтримку наукових досліджень і розробок. У більшості розвинених країн світу держава відіграє активну роль у стимулюванні інноваційної активності підприємств через систему податкових стимулів, грантових програм та механізмів підтримки високотехнологічного підприємництва. Ефективність інституційних механізмів стимулювання інновацій значною мірою залежить від рівня розвитку національної інноваційної системи. Національна інноваційна система являє собою сукупність інститутів, організацій та механізмів, які забезпечують створення, поширення та комерціалізацію нових знань і технологій. Взаємодія між підприємствами, науковими установами та органами державної влади формує основу інноваційного розвитку економіки та сприяє підвищенню технологічного рівня виробництва. У науковій літературі підкреслюється, що одним із ключових елементів інституційного забезпечення інноваційного розвитку є формування ефективної системи підтримки наукових досліджень

та дослідно-конструкторських робіт. У розвинених країнах витрати на дослідження і розробки становлять значну частку валового внутрішнього продукту, що створює передумови для розвитку високотехнологічних галузей економіки та формування інноваційних кластерів. Для України проблема фінансування інноваційної діяльності підприємств залишається однією з найбільш актуальних. Обмеженість фінансових ресурсів знижує спроможність підприємств фінансувати НДДКР, що, у свою чергу, призводить до уповільнення технологічного оновлення виробництва та зменшення їх конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках. У таких умовах важливого значення набуває розвиток альтернативних джерел фінансування інноваційних проектів, зокрема державних грантів, програм міжнародної технічної допомоги та механізмів державно-приватного партнерства. Суттєву роль у стимулюванні інноваційного розвитку підприємств відіграє інноваційна інфраструктура. До її основних елементів належать технопарки, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій та інноваційні кластери. Функціонування таких інституцій сприяє розвитку інноваційного підприємництва, забезпечує ефективну комерціалізацію результатів наукових досліджень та формує сприятливе середовище для реалізації інноваційних проектів. Важливим напрямом розвитку інституційних механізмів стимулювання інновацій є формування технологічних кластерів. Кластерний підхід передбачає територіальну концентрацію підприємств, наукових установ та органів державної влади, які взаємодіють у межах єдиної інноваційної екосистеми. Така модель дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів, сприяє обміну знаннями та прискорює процес впровадження інноваційних технологій у виробництво [1-6].

Міжнародний досвід свідчить, що успішний розвиток інноваційної економіки значною мірою залежить від ефективності взаємодії між державою, бізнесом та науковими установами (табл. 2).

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що ефективно стимулювання інноваційного розвитку підприємництва базується на поєднанні фінансових інструментів підтримки інновацій, розвитку інноваційної інфраструктури та активної взаємодії між науковими установами, бізнесом і державою. Адаптація зазначених підходів може сприяти формуванню ефективної системи інституційної підтримки інноваційної діяльності підприємств в Україні.

У науковій літературі така модель отримала назву «трикутник знань» або модель потрійної спіралі, яка передбачає тісну співпрацю між основними суб'єктами інноваційної діяльності. Реалізація цієї моделі сприяє підвищенню ефективності комерціалізації наукових результатів та формуванню нових технологічних ринків [7]. Зазначена взаємодія реалізується через модель потрійної спіралі, яка передбачає інтеграцію функцій держави, бізнесу та наукових установ у процесі створення та впровадження інновацій. У межах цієї моделі кожен із суб'єктів інноваційної системи виконує власні функції, але водночас активно взаємодіє з іншими учасниками інноваційного процесу. Для України модель потрійної спіралі має особливе значення, оскільки дозволяє поєднати ресурси держави, підприємницького сектору та наукових установ у процесі відновлення економіки. Її практична реалізація може

сприяти посиленню інноваційної інфраструктури, розширенню можливостей комерціалізації наукових результатів і зниженню інституційних бар'єрів інноваційної діяльності.

Таблиця 2. Міжнародний досвід застосування інституційних механізмів стимулювання інноваційного розвитку підприємництва, сформовано автором на основі [3; 6–8]

Країна	Основні інституційні інструменти	Особливості реалізації	Потенціал адаптації для України
США	державні гранти на НДДКР, венчурне фінансування, підтримка стартап-екосистем	активна роль приватного капіталу та університетських досліджень	розвиток венчурного фінансування та підтримки технологічних стартапів
Німеччина	технологічні парки, програми підтримки інноваційних підприємств, кластерна політика	інтеграція промислових підприємств, наукових установ та державних програм	формування індустріальних кластерів і технологічних хабів
Південна Корея	державні інвестиції у високі технології, цифрову інфраструктуру, інноваційні програми	активна державна підтримка стратегічних галузей економіки	стимулювання розвитку високотехнологічних виробництв
Фінляндія	підтримка наукових досліджень, інноваційні фонди, співпраця університетів і бізнесу	високий рівень інтеграції науки і підприємництва	розвиток системи трансферу технологій
Ізраїль	державні програми фінансування стартапів, підтримка венчурного капіталу	формування глобально конкурентної стартап-екосистеми	створення інноваційних акселераторів та бізнес-інкубаторів

В умовах повоєнного відновлення економіки України розвиток інституційних механізмів стимулювання інноваційної діяльності підприємств набуває особливого значення. Відбудова інфраструктури, модернізація виробничих потужностей та розвиток нових секторів економіки потребують активного впровадження інноваційних технологій та цифрових рішень. У цьому контексті важливим завданням державної політики є створення сприятливого інституційного середовища, яке стимулюватиме інноваційну активність підприємств та сприятиме розвитку високотехнологічних галузей економіки [8].

Таким чином, формування ефективних інституційних механізмів стимулювання інноваційного розвитку підприємств потребує комплексного підходу, що передбачає поєднання фінансових інструментів підтримки інноваційної діяльності, розвитку інноваційної інфраструктури та стимулювання співпраці між бізнесом і науковими установами. Реалізація таких заходів сприятиме підвищенню інноваційної активності підприємств та формуванню конкурентоспроможної економіки України.

У межах формування інституційного середовища інноваційного розвитку підприємств важливу роль відіграє система державних інструментів стимулювання інноваційної діяльності.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що інституційні механізми стимулювання інноваційного розвитку підприємств відіграють ключову роль у формуванні конкурентоспроможної економіки та забезпеченні сталого економічного зростання. У сучасних умовах інновації виступають основним фактором технологічної модернізації виробництва, підвищення ефективності використання ресурсів та формування довгострокових конкурентних переваг підприємств. Встановлено, що ефективність інноваційної діяльності значною мірою залежить від якості інституційного середовища, яке визначає умови функціонування національної інноваційної системи та формує стимули для інвестування у наукові дослідження і розробки. Інституційні механізми стимулювання інноваційного розвитку включають систему державної підтримки інноваційної діяльності, розвиток інноваційної інфраструктури, формування сприятливого нормативно-правового середовища та стимулювання співпраці між основними суб'єктами інноваційної системи.

У результаті дослідження встановлено, що важливими елементами інституційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств є фінансові інструменти підтримки інноваційної діяльності, розвиток технологічних парків і кластерів, формування механізмів венчурного фінансування та стимулювання взаємодії між державою, бізнесом і науковими установами. Реалізація моделі потрібної спіралі сприяє підвищенню ефективності комерціалізації наукових розробок та формуванню інноваційних екосистем. Особливого значення розвиток інституційних механізмів стимулювання інноваційного розвитку набуває в умовах повоєнного відновлення економіки України. Відбудова інфраструктури, модернізація виробничих потужностей та розвиток нових секторів економіки потребують активного впровадження інноваційних технологій та цифрових рішень. У цьому контексті державна політика повинна бути спрямована на стимулювання інвестиційної активності, розвиток інноваційної інфраструктури та формування сприятливого інституційного середовища для розвитку інноваційного підприємництва.

Отже, формування ефективної системи інституційної підтримки інноваційної діяльності підприємств є важливою передумовою підвищення технологічного рівня економіки, зміцнення конкурентних позицій українських підприємств на міжнародних ринках та забезпечення сталого економічного розвитку держави. Реалізація комплексної державної інноваційної політики дозволить створити сприятливі умови для активізації інноваційної діяльності підприємств та формування сучасної інноваційної економіки.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням ефективних механізмів державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, удосконаленням інструментів фінансової підтримки інноваційних проектів та дослідженням можливостей інтеграції українських підприємств у глобальні інноваційні мережі. Практична реалізація запропонованих підходів передбачає розширення державних програм фінансування інновацій, розвиток мережі технологічних парків, підтримку

інноваційних кластерів та створення стимулів для кооперації між бізнесом і науковими установами. Зазначене дозволить сформувати інституційне підґрунтя для переходу від відновлювальної моделі економіки до інноваційно-орієнтованої моделі зростання.

1. Калюжна Н. Г., Шеремет А. С. Логістична система України: актуальні проблеми та пріоритети відновлення. *Бізнес Інформ*. 2022. №4. С. 90–96. DOI:10.32983/2222-4459-2022-4-90-96
2. Мартиненко С. М. Економічна оцінка логістичної діяльності підприємств. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2021.
3. The World Bank. Logistics Performance Index. URL: <https://lpi.worldbank.org>
4. Державна служба статистики України. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Київ, 2022. <https://stat.gov.ua/>
5. Freeman C. *The Economics of Industrial Innovation*. London: Pinter Publishers, 1997. <https://EconPapers.repec.org/RePEc:mtp:titles:0262061953>
6. Porter M. Clusters and the New Economics of Competition. *Harvard Business Review*. 1998. <https://static1.squarespace.com/static/54fe01fde4b068b128045b78/t/568a998c25981d3d913bba04/1451923852664/Clusters+and+the+economy.1998.pdf>
7. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The Triple Helix: University–Industry–Government Innovation. *Research Policy*. 2000. DOI:10.2139/ssrn.1996760
8. OECD. *Innovation Policy Review of Ukraine*. Paris: OECD Publishing, 2021. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-reviews-of-innovation-policy_19934211.html

-
1. Kaliuzhna N. H., Sheremet A. S. Lohistychna systema Ukrainy: aktualni problemy ta priorytety vidnovlennia. *Biznes Inform*. 2022. №4. S. 90–96. DOI:10.32983/2222-4459-2022-4-90-96
 2. Martynenko S. M. Ekonomichna otsinka lohistychnoi diialnosti pidpriumstv. Lviv: NU «Lvivska politekhnik», 2021.
 3. The World Bank. Logistics Performance Index. URL: <https://lpi.worldbank.org>
 4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini. Kyiv, 2022. <https://stat.gov.ua/>
 5. Freeman C. *The Economics of Industrial Innovation*. London: Pinter Publishers, 1997. <https://EconPapers.repec.org/RePEc:mtp:titles:0262061953>
 6. Porter M. Clusters and the New Economics of Competition. *Harvard Business Review*. 1998. <https://static1.squarespace.com/static/54fe01fde4b068b128045b78/t/568a998c25981d3d913bba04/1451923852664/Clusters+and+the+economy.1998.pdf>
 7. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The Triple Helix: University–Industry–Government Innovation. *Research Policy*. 2000. DOI:10.2139/ssrn.1996760
 8. OECD. *Innovation Policy Review of Ukraine*. Paris: OECD Publishing, 2021. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-reviews-of-innovation-policy_19934211.html